

Tekst 6. Bruunshåb Klædefabrik Fabriksskolen i Bruunshåb

De mange børn, som arbejdede på Bruunshåb klædefabrik, skulle ifølge skoleloven af 1814 modtage undervisning lige som alle andre børn i Danmark. Men fabrikant Johannes I. Bruun havde brug for børnene ved maskinerne, og forældrene havde brug for de penge, som børnene tjente.

I 1827 skrev fabrikanten derfor et brev til sognerådet i Asmild-Tapdrup. Han tilbød i brevet at oprette en skole for børnene på fabrikken. Han ville selv betale skolens drift og lærerens løn, hvis han til gengæld fik lov at bestemme, hvornår børnene skulle modtage undervisning.

Sognerådet accepterede tilbuddet, og sidst på året i 1827 kunne folk i den lokale avis 'Den Viborg Samler' læse, at *'For 24 børn, som er sysselsatte* i fabrikken, er indrettet en skole, og antaget en lærer, hvorved et dobbelt så stort antal børn med tiden vil kunne finde nødvendig undervisning'*.

Skolen begyndte med at undervise børnene tre timer hver søndag. Senere fik børnene også undervisning tre aftner om ugen.

Fabriksskolen eksisterede frem til 1878, hvor Bruunshåb fik en kommuneskole. Men selv om Bruunshåb skole blev kommunal, blev undervisningsplanen fortsat indrettet efter fabrikkens behov. I embedsbogen fra 1901 står direkte, at undervisningen er fastsat af hensyn til fabrikken. Yngste klasse gik i skole tre timer hver formiddag i seks dage om ugen, mens ældste klasse gik tre timer sidst på eftermiddagen seks dage.

I 1892 var en ny skolebygning færdigbygget på Vinkelvej og børnene flyttede omsider væk fra fabrikken. I skolebygningen på Vinkelvej 98 forgik undervisningen frem til 1953. Herefter flyttede børnene til den nye skole på Møllehøjen.

(* sysselsatte betyder at de arbejder på fabrikken)

Lektionstabel* for yngste klasse

Timer	Tirsdag	Torsdag	Lørdag
Kl. 7 – 8 (aften)	Indenadslæsning og stavning	Indenadslæsning og stavning	Indenadslæsning og stavning
8 - 9	Bibelhistorie	Regning	Bibelhistorie
9 - 10	Skrivning	Skrivning	Regning

(*lektionstabel er skoleskema)

Jens Christian Andersens erindringer

Jens Christian Andersen blev født i et arbejderhus ved Bruunshåb Klædefabrik i 1848. Hans far arbejdede hele sit liv på fabrikken, og Jens Christian måtte - ligesom sine søskende - arbejde på fabrikken fra han var 8 år.

Om barndommen på fabrikken og i fabriksskolen fortæller han:

I seks år indtil 14-års alderen arbejdede jeg ligesom fabriksarbejdernes øvrige børn på fabrikken. Det var en lang arbejdsdag. Fra klokken 5 om morgenen til kl. 7 aften. Daglønnen var 12 skilling (ca. 25 øre). Skoleundervisningen fik vi 3 aftener om ugen i et lille tarveligt rum nede på fabrikken. Vi undervistes af forskellige unge mennesker, der læste til eksamen inde i Viborg. I lang tid havde vi en skriverkarl fra kæmnerkontoret. Han var ikke stort klogere end vi andre.

'Kontrolbesøg' i skolen

Ca. hvert andet år kom skolekommissionen med provsten i spidsen på besøg for at overvære undervisningen og bedømme det faglige niveau hos læreren og eleverne.

Om Bruunshåb skole skrev provsten i 1886:

Den ringeste af provstiets skoler.

Om læreren:

Hr. Krog gør sig vist nok en del umage, men mangler fuldstændig evne til at tale med børn, og undervise dem. Skønt børnetallet er lidet, var der intet fag, hvori der blev præsteret noget, der fortjene ros, men derimod meget som måtte betegnes som dårligt.

I 1891 skrev provsten, at skriftstederne i Balslevs lærebog var lærte, men lærerens overhøring var tarvelig og åndløs. Af de øvrige fag var intet tilfredsstillende. Især regning og retskrivning var dårligt. Kun gymnastikken syntes læreren trods sine ringe evner at have arbejdet ihærdigt med.

Peter Krog var lærer ved fabriksskolen fra 1878 til 1892.

I 1893 overhørte provst Zeuthen undervisningen under skolens nye lærer, Hans Pedersen Kromann. Skolens standpunkt fandtes tilfredsstillende, men stadig noget tilbage. Pedersen blev dog undskyldt:

Det må jo imidlertid erindres, at da hr. Pedersen for 1½ år siden overtog skolen, måtte han omtrent begynde på bar bund.

I 1895 vurderede provsten, at ingen af skolens fag hævede sig over det '*al-mådelige*'. For nogle fags vedkommende var det tarveligt. Især regning. Sangen var dog det bedste, provsten hørte.

I 1899 skrev han: *læreren mangler ikke tilskyndelse, men giver let op over for ikke lærenemme børn.*

Hans Pedersen Kromann var lærer i Bruunshåb fra 1892 til 1923.